

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

248643

การดำเนินการลดรอยหมองและการผลิตอิฐแดงที่มีต่อสุขภาพของประชาชน
ในหมู่บ้านข้างตอ ตำบลตุนเหนือ อำเภอเมืองเชียงใหม่

ฉัตรนภา อุ่นคำ

ศึกษาสาขาระบบทางปัสสาวะ
สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มีนาคม 2555

600255015

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ

248643

การจัดการผลกระทบของการผลิตอิฐมอญที่มีต่อสุขภาพของประชาชน
ในหมู่บ้านช่างทอง ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่

ฉัตรนภา อุ่นคำ

วิทยานิพนธ์นี้เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มีนาคม 2555

การจัดการผลกระทบของการผลิตอัญมณีที่มีต่อสุขภาพของประชาชน
ในหมู่บ้านช่างทอง ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่

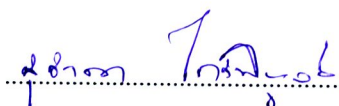
ฉัตรนภา อุ่นคำ

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

รองศาสตราจารย์ชนกร ช้างน้อย

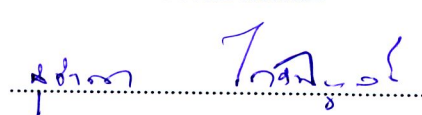
.....กรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา ไกรพิบูลย์

.....กรรมการ

อาจารย์ ดร.จิตติมา กัตัญญ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา ไกรพิบูลย์

8 มีนาคม 2555

© ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา ไกรพิบูลย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ชนกร ช้างน้อย ประธานกรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร.จิตติมา กัตติญญ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ คำแนะนำ คำปรึกษา และตรวจทานแก้ไขจนวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ คณะอาจารย์สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพทุกท่าน ตลอดจนคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ถ่ายทอดความรู้ในสาขาวิชาการต่างๆ ตลอดระยะเวลาในการศึกษาเล่าเรียนในสาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ คณะศึกษาศาสตร์

ขอขอบพระคุณ คุณพยอม เผ่ากันทะ (ปลัดเทศบาลตำบลสุเทพ) คุณณัฐวัชร์ ผ่องเกษม (รักษาการแทนผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม) เจ้าหน้าที่จากเทศบาลตำบลสุเทพ เจ้าหน้าที่จากสถานีอนามัยตำบลสุเทพ เจ้าหน้าที่จากสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการผลิตอัญมณี รวมทั้งประชาชนทุกท่านในหมู่บ้านช่างทอง ที่ให้ความอนุเคราะห์ช่วยดำเนินกิจกรรม ตลอดจนให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานวิจัยจนทำให้การดำเนินงานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณพี่ ๆ และเพื่อนๆ สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ รุ่นที่ 18 ทุกท่าน ที่คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ท้ายที่สุด ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อและคุณแม่ ผู้เป็นที่รักยิ่งของผู้วิจัยที่มอบความรักอย่างหาที่เปรียบมิได้ และคอยมอบกำลังใจเสมอมา ทำให้ผู้วิจัยมีความมุ่งมั่น มุ่งมั่น อดทน และมีความเพียรพยายามจนสำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

ฉัตรนภา อุ่นคำ

การจัดการผลกระทบของการผลิตอิฐมอญที่มีต่อสุขภาพของ
ประชาชนในหมู่บ้านช่างทอง ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่

ผู้เขียน

นางสาวฉัตรนภา อุ่นคำ

ប្រិយសួរ

ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต (การส่งเสริมสุขภาพ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา ไกรพิบูลย์

บทคัดย่อ

248643

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบและกระบวนการจัดการผลกระทบของการผลิตอัญมณที่มีต่อสุขภาพของประชาชนในหมู่บ้านช่างทอง ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ โดยศึกษาในผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้แก่ ตัวแทนประชาชนในพื้นที่ ผู้ประกอบการผลิตอัญมณ กลุ่มผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ประกอบการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการโดยประยุกต์ใช้แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) รวมทั้งศึกษาเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนาแล้วบรรยายปรากฏการณ์ เพื่อความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

ผลการวิจัย พบว่า ผลกระทบของการผลิตอีซูมอญที่มีต่อสุขภาพของประชาชน แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ 1.) ผลกระทบต่อสุขภาพด้านร่างกาย เช่น โรคตาแดง แสบตาหรืออาการระคายเคืองเยื่อเมือกตา รวมไปถึงปัญหาด้านระบบทางเดินหายใจ เช่น ไอ จาม หวัด ภูมิแพ้ เป็นต้น 2.) ผลกระทบต่อสุขภาพด้านจิตใจ ได้แก่ ก่อให้เกิดความหงุดหงิด รำคาญใจ และกลัวว่าจะมีฝุ่นละอองปะปนกับอากาศในปริมาณที่สูง และ 3.) ผลกระทบต่อสุขภาพด้านสังคม ได้แก่ ความไม่

เข้าใจกัน การทะเลาะเบาะแว้ง จนเกิดการฟ้องร้องกลุ่มผู้ประกอบการ ซึ่งผลกระทบทุกด้านมีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากฝุ่นละอองและขี้เถ้าที่เกิดขึ้นจากการเผาอิฐมอญ

การประยุกต์ใช้แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการรับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ร่วมประชุม คิดวางแผน แสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ ซึ่งทำให้ได้แผนงาน/โครงการที่จะนำไปสู่การจัดการผลกระทบของการผลิตอิฐมอญที่มีต่อสุขภาพของประชาชน คือ 1.) โครงการจัดทำเตาเผาแบบปิด 2.) โครงการติดตั้งสปริงเกอร์น้ำหมุนบนหลังคาเตาเผาแบบเปิด 3.) โครงการตรวจสุขภาพสัตว์จร 4.) โครงการส่งเสริมอาชีพแก่ผู้ประกอบการ และ 5.) กิจกรรมเคารพกฎลดความขัดแย้ง รวมทั้งยังร่วมปฏิบัติตามแผนงาน/โครงการ และร่วมติดตามผลการดำเนินงาน ซึ่งจากการติดตามการดำเนินโครงการพบว่าตัวแทนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ร่วมกันร่างกฎ กติกาสำหรับการประกอบอาชีพผลิตอิฐมอญ ดำเนินการติดตั้งสปริงเกอร์น้ำหมุนบนหลังคาเตาเผาแบบเปิด และดำเนินโครงการตรวจสุขภาพสัตว์จร โดยประชาชนส่วนใหญ่เกิดความพึงพอใจในการจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้น ด้านของโครงการจัดทำเตาเผาแบบปิด และโครงการส่งเสริมอาชีพแก่ผู้ประกอบการ ยังอยู่ในระหว่างการศึกษารูปแบบที่เหมาะสม ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการประยุกต์ใช้แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ทำให้เกิดการยอมรับและความรู้สึกรู้ว่าเป็นเจ้าของปัญหา ซึ่งนำไปสู่แนวทางการจัดการผลกระทบของการผลิตอิฐมอญที่มีต่อสุขภาพอย่างเหมาะสมและยั่งยืนต่อไป

Thesis Title Impact Management of Common Brick Production on Health of the People in Chang Thong Village, Suthep Sub-district, Mueang Chiang Mai District

Author Miss. Chatnapa Aunkham

Degree Master of Education (Health Promotion)

Thesis Advisor Asst. Prof. Dr. Suchada Kraiphibul

ABSTRACT

248643

This research was to study the impact of and the process to manage the impact of *It Mon* production on the health of the people in Chang Thong Village, Suthep Sub-district, Mueang Mai District. The research involved all concerned sides including the representatives of the people in the area, the entrepreneurs of the *It Mon* production, community leaders, public health volunteers, and the officers from the concerned government agencies. The study employed the a participatory action research collecting information through formal and informal interviews, participant and non-participant observations, focus group discussion, and workshops basing on participatory action research approach. The information was analyzed in term of descriptive analysis to describe the phenomena and identify the phenomenon relationships that had occurred.

The findings reveal that the impact of *It Mon* production on the people's health could be divided into three aspects. Firstly, the impact on physical health such as conjunctivitis including the problem of eyes irritation respiratory tract such as coughing, sneezing, common cold, and allergy, for instances. Secondly, the impact on mental health includes the anxiety, frustration, and afraid of high level of dust contaminated in the air. Thirdly, the social impact

includes the misunderstandings and conflicts leading to the charge against the entrepreneurs. All these impacts are concerned with the dust and ashes generated by the production.

The use of participatory action research (PAR) involved all the concerned sides to realize the problem occurring, take part in the meeting to deal with the problem, plan, express opinion, and make decision to derive the plans/projects leading to the process of managing the impact of *It Mon* production. These include (1) the project on close brick oven, (2) the project on setting up the water springer on the open brick oven roof, (3) the mobile health check project, (4) career promotion project for the entrepreneurs, and (5) the activity to derive at the agreement to reduce the conflict. The initiatives also include the participatory actions on plan/project implementation and follow-up. It was found that the representatives of every side had taken part in forming the rules and regulations for *It Mon* producing career. They took part in the processes of setting up the springer on the roof of the open-oven and carried out the mobile health check. Most of the people were satisfied with the impact management. The projects on close brick oven and career promotion for the entrepreneurs were under the process of designing the most appropriate model. It could be concluded, that the participatory action research had stimulated the sense of problem ownership which would lead to the management of the impact of *It Mon* production on health on appropriate and sustainable bases.

สารบัญ

หน้า

กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
3. ขอบเขตการวิจัย	5
4. นิยามศัพท์เฉพาะ	6
5. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการผลกระทบ	8
1.1 แนวคิดเกี่ยวกับฝุ่นละอองและการจัดการ	8
1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	12
2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสุขภาพ	21
3. แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบทางสุขภาพจากฝุ่นละออง	27
4. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการผลิตโอโซน	30
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	34
6. กรอบแนวคิด	38

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	39
1. ศึกษาเอกสารที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	39
2. กลุ่มตัวอย่าง	40
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	40
4. วิธีดำเนินการวิจัย	41
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล	44
6. การตรวจสอบข้อมูล	46
7. การวิเคราะห์ข้อมูล	46
8. การประเมินผล	47
บทที่ 4 ผลการวิจัย	48
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	93
1. สรุปและอภิปราย	93
2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้	104
3. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป	104
บรรณานุกรม	105
ภาคผนวก	108
ภาคผนวก ก	109
ภาคผนวก ข	111
ภาคผนวก ค	112
ประวัติผู้เขียน	114

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงจำนวนและร้อยละของลักษณะทั่วไปของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน จำนวนสมาชิกในครอบครัว อาชีพ โรคประจำตัว จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ประกอบอาชีพผลิต อีฐมอญ ระยะห่างของที่พักอาศัยกับสถานที่ผลิตอีฐมอญ และความรู้เกี่ยวกับผลกระทบ ต่อสุขภาพจากการผลิตอีฐมอญ	53

สารบัญภาพ

รูป	หน้า
1 แสดงสุขภาวะทางจิตวิญญาณที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาวะอีก 3 มิติ	22
2 แสดงขั้นตอนการผลิตอิฐมอญปั้นมือ	33
3 แสดงแผนที่เขตพื้นที่รับผิดชอบของเทศบาลตำบลสุเทพ	50
4 แสดงการประชุมเชิงปฏิบัติการกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย	113
5 แสดงเตาเผาอิฐมอญแบบเปิด โดยใช้แกลบเป็นเชื้อเพลิง	113
6 แสดงขี้เถ้าและฝุ่นละอองขนาดเล็กซึ่งเกิดจากการเผาไหม้ของแกลบ	114
7 แสดงโครงการตรวจสุขภาพสัญจรร่วมกับสถานีอนามัยตำบลสุเทพ	114